

beszélhetünk. Vigjátékai és a Bélteky Ház stílus tekintetében annyira különböznek egymástól, mintha nem is egy szerzőé volnának. Stílusa ott legjobb, itt legrosszabb, úgy hogy olvasását szinte állandó bosszúsággá teszi az örökös *írántai, körülöttei, kálmánai, posonbóli* (Pozsony), *szembei, hozzái, dolgairóli, körülei, megszokotthozí, önmagávaí, ezekhezí* stb. Adjuk hozzájuk a neologia más fajta korcsait (hanga, eseny, lapony, rimány, tanítványné) és az ilyenféle túlságosan összetömörített mondatokat: Kinek a tőlei örökölés kötő reménye alatt különben is sok volt szabad. Vagy: Ürült palackú asztal utója volt leginkább pályamezeje efféle vitának.

Fáy azt mondja egy helyen, hogy ha újra születne és ismét író lenne, más utat követne: mindenek előtt anyai nyelvét tenné minden oldalról szabályos sajátjává. (Eszmeburkok. 444).

Én nem mondhatnám azt, hogy Fáy nem tudott tökéletesen magyarul, hanem igenis azt, hogy megmételtyezte az ő nyelvét is, mint nem egy tősgyökeres magyar íróét (Jósika, Knthy stb.), a nyelvújítás.

A Bélteky Ház, akár olvassák még ma is, akár nem, ott van a magyar regény fundamentumában azok közt, amelyekre alapulnak. Jósika, Eötvös, Kemény, Jókai és mások munkái. Hogy némely munkákra hatott e részletekben, azt most nem kutatom, de e nélkül is szembetűnő a *Magyar Nábob* és *Kárpáthy Zoltán* alapszemjével való rokonsága. Mind Fáy, mind Jókai azt a két nemzedéket mutatja be, amely 1830 körül került egymással szembe. Bélteky Máttyás és Kárpáthy János a régi konzervatív, Bélteky Gyula és Kárpáthy Zoltán az új, a haladni akaró Magyarországot képviselik.]

Természetesen a Fáy regényének is vannak elődei (Kartigán, Dugonics, Verseghy munkái stb.), de ezektől egy lényeges különbség választja el. Dobd ezek bármelyikét az irodalmi chemia lombikjába és lecsapódik az idegen, legtöbbször német regény. Azt hiszem a Fáy munkájánál ettől nem kell félni. Ez az első magyar regény, amely ha tartalmaz is idegen elemeket, egészében a magyar író munkája, mert azon az alapon jött létre, amely az epikának és drámának legsajátabb terrenuma: az élet megfigyelése alapján.

SZIGETVÁRI IVÁN.

Csokonai Dorottyaéhoz: Fingerkalender.

Az első könyv végén Carneval szemlét tart az új menyecskék s a pártában maradt lányok felett s e végre előkéri Hymentől a nagy matrikulát. Hymen:

Egy potrohos könyvet feltesz az asztalra.
Még a' Calepinus' tíz-nyelvű grapsája,
'S a' Füleagófusok' szép Fantáziája
Hozzá képest tetszik *finger-kalendernek*,
Vagy Etuísa illő dirib-darab szernek.

Pál: *F. A. élete és művei.* 1890. — Vadnai Károly: *Az első magyar társadalmi regény.* 1873. — Badiés. 198.

Hogy mi az a *finger-kalender*, azt sem Csokonai jegyzetei, sem másféle magyarázatos kiadások meg nem világosítják, lexikonok s egyéb tudós könyvek sem szólnak róla. Nemrégiben egy vidéki úri család erekllyei közt akadtam rá egyéb régiségek közt.

Ez a *finger-kalender* nem egyéb, mint a mai *tárcanaptáraink* őse. Apró kis könyvecske, mérete 70 mm magasságban, 24 mm szélességben. Címlapjának szövegében benne van a név: «*Preszburger | Finger | Kalender | auf das Jahr | 1779. | welches ein | Gemein-Jahr | v[on] 365 Tagen. | Worinnen nebst | denen hohen Ge | burten, die all- | hiesigen Jahr | markte und Post- | sten zu ersehen | Preszburg | bei Franz Patzko | privil.[egierter] Buchdr.[ucker].*» — A ritkított szavak az eredetiben vörössel vannak nyomtatva. Lapszáma 30. A naptár minden hónapjához egy-egy képecske tartozik jelképes ábrázolással s egy versikével; pl. januárus: a csillagászat alakja fölkelő nappal; alatta: «*Durch diese | Wissenschaft | Erhält die Welt | Viel Kraft.*» — Februárus: egy kakas, meg egy griffmadár a lemenő nappal; alatta: «*Gerüstet auf | Die Zeit | Fh er die Wache | Schreih.*» — Március: disznón lovagló Bacchus két Silennel; alatta: «*Stultus und | Stolz | Wachsen auf | Einem Holz.*» stb. — A bekötési tábla mellső lapja zománc, rajta zöld lenge ruhában a tavaszt ábrázoló női alak; hátsó lapján a telet mutató női alak. A mellső tábla belső felén az elmaradhatatlan kis tükör, jelölül annak, hogy a naptárka hölgyeknek van szánva. Nevét nyilván hosszú, keskeny alakjáról kapta. Nem tudom van-e nyilvános gyűjteményeinkben e művelődés- és divat-történeti emlékeknek egy példánya. A család, bár nagyon kértem, nem tudott elválni erekllyéjétől, melyet már a hatodik ültő híven őriz.

TOLNAI VILMOS.